

Filosofian reaalikoe, syksy 2019

Arttu Laitinen

Kysymys 5, Moraalinen dilemma (20 p.)

Moraalisia periaatteita on usein pyritty hahmottelemaan moraalisten dilemموjojen avulla.

5.1. Anna esimerkki moraalista dilemmasta ja selitä, miksi kyseessä on dilemma. (5 p.)

5.2. Pohdi eri ratkaisuvaihtoehtoja kohdassa 5.1. anta-
maasi esimerkkidilemmaan. (15 p.)

Tehtävä 5.1

Yksi etiikan tunnetuimmista moraalista dilemmoista on Heinzin dilemma. Dilemmassa jollakin henkilölle hyvin läheisellä ihmisellä, esim. vaimolla, on tappava sairaus. Sairaudelle on olemassa lääke, mutta henkilöllä ei ole varaa lääkkeeseen. Syntyy dilemma: Onko henkilöllä oikeus varastaa lääke?

Kyseinen ongelma on dilemma, sillä siinä on vastakkain kaksi meille hyvinkin olennaista moraalinormia. Sekä laki että useat moraaliset säännöt, kuten kristinusko, kieltävät varastamisen. Toisaalta myös ihmisen pelastaminen kuolemalta on useissa moraalissa säännöissä oikein. Näin syntyy dilemma moraalisten arvojen kesken. Kumpi on tärkeämpää: lain noudattaminen vai ihmishenki? Samalla kyseessä on myös yksilön ja yhteisön vastainen dilemma. Kuoleman estäminen on oikein yksilölle, mutta toisaalta yhteiskunta pilaantuisi, jos kaikki alkaisivat varastamaan. Luultavasti yksi syy Heinzin dilemman suosioon ovat siihen annetut ratkaisut. Dilemma nimittäin usein kuvaa deontologisen etiikan ja seurausetiikan eroja.

Tehtävä 5.2

Heinzin dilemmaan etsitään yleensä ratkaisuja deontologisesta etiikasta sekä seurausetiikasta.

Dilemmaan voi löytää ratkaisuja utilitarismin eri suunnista. Jeremy Benthamin utilitarismi korostaa teoista tapahtuvan hyvinvoinnin määrää. Näin Benthamin mukaan Heinzin dilemmassa on kyseessä pelkkä lasku. Yksinkertaisesti laskettuna ihmiselämän tuottama hyvinvoinnin määrä on luultavasti varastettua lääkettä suurempi. Kyseisessä ajattelussa kuitenkin piilee Benthamin utilitarismin ongelma. Ensinnäkin on hyvin mahdollista, että varastettu lääke olisi mennyt jollekin toiselle potilaalle, joka varastamisen seurauksena kuolee. Toisaalta on mahdollista, että lääkkeitä on hyvin suuri määrä, ja lääkkeen varastamisesta ei ole kenellekään haittaa. Tällöin Benthamin utilitarismissa on oleellista tietää teon kaikki seikat. Benthamilla

teon moraalisuus riippuu näin dilemman ulkopuolisista seikoista.

Yksi utilitaristinen näkökulma katsoo dilemmaa on J. S. Millin yhteiskunnallisemmasta etiikasta. Millin pyrkimys oli luoda yhteiskunnalliset olosuhteet, joissa onnellisuus voitaisiin maksimoida. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta lääkkeen kalleuden voi ajatella olevan yhteiskunnallinen ongelma. On hyvin todennäköistä, että lääkkeiden halpeneminen myös parantaisi yhteiskunnan yhteistä hyvinvointia. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta varastaminen voi näin näyttäytyä oikeutettuna. Toisaalta varastaminen itsessään on yhteiskuntaa hajottava tekijä. Tässäkin tilanteessa olisi nähtävä lääkkeen hintaan vaikuttavat tekijät, jotta teon moraalisuus voitaisiin ratkaista.

Yksi tapa katsoa tekoa on deontologisen etiikan kautta. Yksi kiinnostava tapa katsoa dilemmaa on kristillisen etiikan kautta. Kristillisessä etiikassa dilemmaan syntyy kiinnostava vastakkainasettelu kymmenen käskyn välillä. Toisaalta kymmenen käskyä käskyy ”älä tapa”, mutta toisaalta ”älä varasta”. Kysymyksenä on se voiko ihmisen parantamatta jättämistä laskea murhaksi. Useissa moraalissa dilemmoissa on sama ns. sivustakatsojan ongelma. Kysymyksessä siis pitää miettiä, onko tekemättä jättäminen yhtä moraalisesti tuomittavaa kuin tekeminen. Kristillisessä etiikassa vastauksen antaa laupias samarialainen -tarina. Tarinassa ihmisen jättäminen nälkiintymään tuomitaan. Kun tätä on mietitty, kuuluu kysyä, kumpi käskyistä on arvokkaampi: Älä tapa vai älä varasta. Murhaa pidetään yleisesti kristinuskossa pahempana syntinä kuin varastamista. Näin kristillisen etiikan näkökulmasta Heinzin dilemmaan näyttäisi olevan oikea vastaus: lääkkeen saa varastaa. Kyseisen varastamisen hyväksyy myös kultainen sääntö: ihminen luultavasti haluaisi tulla myös itse pelastetuksi.

Tunnetuin deontologisen etiikan suuntaus löytyy Immanuel Kantilta. Kantin kategorinen imperatiivi antaa myös kiinnostavan pulman. Kantin mielestä moraalista toimintaa on sellainen toiminta, josta voitaisiin tehdä universaali laki. Tällä ilmaisulla varastaminen olisi väärin, sillä varastaminen kuuluu seurauksista riippumatta universaalisti väärin tekojen piiriin. Toisaalta myös ihmisen pelastaminen kuuluu universaalien lain piiriin. Toisaalta Kantin kategoriseen imperatiiviin kuuluu myös toinen muotoilu: pidä ihmistä päämääränä, äläkä vain välineenä. Tällä muotoilulla varastaminen näyttäytyy taas oikealta. Näin kategorisen imperatiivin avulla on vaikea löytää oikeaa ratkaisua, paitsi jos loisi uuden kategorisen imperatiivin. Voisiko lause ”varastaminen on sallittua ihmisen pelastamiseksi” olla universaali laki? Tätä on kuitenkin mahdoton sanoa, sillä mm. varastetun tavaran arvo voi vaikuttaa asiaan. Kant itse ei myöskään pitänyt liian tarkoista universaalilakien kuvauksista. Näin Kantin näkökulmasta varastamisen voidaan ajatella olevan väärin.

Moraalisille dilemmoille ei usein löydy oikeaa ratkaisua. Ongelma saattaa usein ollakin juuri informaation puute. Näin moraaliset dilemmat saattavat olla oikeassa maailmassa helpompia, kun kaikki mahdolliset dilemmaan vaikuttavat seikat voidaan nähdä.